

um, & faciendi expensas in eius recuperatione est pretio estimabile; ergo existentibus predictis conditionibus, & causis potest venditor aliquid recipere ultra justum pretium ratione illius. Confirmatur quia creditum tali die solvendum cuius solutio, & exactio valde difficilis est, & periculosa, licet potest vendi, & exactio minoris periculi, & expensarum, & laboris ad illud exigendum; ergo sicut periculum in tali casu facit pretium decreverit, est contra in casu nostro debet fieri pretium augeri. Consequenter patet, quia nulla potest assignari ratio, cur emere liceat minus justo pretio creditum difficile, & periculosa exactio, & aliquam mercedem vendere non liceat dilata solutione pluris justo pretio ob periculum, & difficilem exactioem, quia in utroque casu est eadem ratio periculi, & difficultatis exactiois, & expensarum.

22. Ceterum ut notat Amicus cum aliis Auctoribus istius opinionis disp. 21. sect. 8. ut habet causam contractum ab iniustitia excusari, debet periculum non esse fictum, sed verum, & solidum, & in probabili conjectura fundatum; quo fit, ut haec causa universalis esse nequeat, & aequalis respectu omnium emptorum, cum non de omnibus ut emptoribus possit timeri periculum, vel saltem aequale, nescio tempore, ac termino assignato pretium solvari. Praeterea requiritur emptores sponte in hoc consensisse, alioquin si alia via venditorem assicurare vellet de suo pretio solvendo; v.g. pignore, vel fideiussore, ad hunc modum per pretium augmentum cogi non possent. Denique periculum probabile, cui venditor suas merces exponit, potest huiusmodi contractum ab iniustitia excusare, eumque licitum reddere, ac multo magis dampnum emergens, vel lucrum cessans, quod venditor parceret ob dilatarem pretii solutionem, id facere poterit, ut omnes communitate concedunt, unde ratione lucri cessantis, vel damni emergentis potest a venditore pretium augeri usque ad eam quantitatem, ad quam probabiliter estimatur perventuram, vel dampnum, quod ex praesentis pecuniae carentia sibi timet, vel lucrum quod sibi ex eadem pecunia carentia cessat; quomodo id emptori manifestet, & ille rem emere velit, & consentiat cum tali onere, & gravamine. Ita etiam dicitur Card. de Lugo disp. 26. sect. 7. s. 2.

23. Secunda difficultas est: An licitum sit emere res anticipata solutione minori pretio, quam sint valiturae tempore traditionis. Communis sententia asserit non licere minoris emere ob solam anticipatam solutionem, si nulla alia subest causa. Ita Auctores omnes supra c. & ratio est eadem, quae de venditione cariori pretio facta ob solam dilatarem solutionem siquidem palliata usura committitur in utroque contractu ex mutuo virtuali; quando enim merces emitur anticipata pecunia, iustum eius pretium non est illud, quo res valet tempore solutionis, sed quo valitura est tempore traditionis, ac proinde anticipata solutione minori pretio res emi non potest citra usuram, quam tempore traditionis est valitura: hoc enim nihil aliud esset, quam virtualiter pecuniam mutare, & implicite usque ad tempus traditionis, ut ratione talis mutui mutans pro lucro recipiat id, quod de iusto pretio detrahitur. Additur autem in conclusione limitatio illa, si nulla alia subest causa; quia plures causae esse possunt, ob quas interdum licitum est minoris emere anticipata solutione, ut Auctores cit. advertunt, ac etiam Faber ex nostris disp. 47. cap. 4. num. 101. & sunt ferè eadem, ob quas dilatarem est difficult. praec. licitum esse interdum carius vendere dilata solutione. Primum nimirum ob dampnum emergens, vel lucrum cessans, quo emptor se privat anticipatè solvendo. Secundo ob periculum, vel dubium probabile, quod venditor non sit aditus mercedem propter paupertatem, vel malignitatem, aut aliam similem causam. Tertio si probabiliter timeat emptor absque expensis labore, ac molestia merces praefixo tempore habere non posse. Quarto tandem, quia hic modus emendi merces anticipata solutione plerumque ob paupertatem emptorum pretium minuere solet, pauci enim sunt ordinarii qui merces anticipata pecunia emere velint, ne se periculo exponant eam perdendi, & sicut modus vendendi dilata solutione auget pretium rerum ob emptorum multitudinem, ita è contra modus emendi anticipata pecunia pretium minuit ob paupertatem emptorum.

24. Ita quoque si nulla subest ex causis adductis non licet minoris emere solo titulo anticipatae solutionis, sed debet emi iusto pretio, quod quidem non est illud, quod currit tempore solutionis, sed quo res valet tempore traditionis, ut modo dictum est; duobus autem modis potest hoc pretium rebus statui anticipata solutione. Primum certo quodam pretio, quo plus, vel minus creditur esse valitura tempore traditionis, quod plus, vel minus ipso determinato, quo merces valitura est tempore traditionis, & utroque modo contractus est iustus, & iusta emptio anticipata solutione, etiam si in priori contractu contingat, vel pretium augeri ultra dimidium summi, vel minus infra dimidium infimi.

mi, & ratio est, quia taxatum iudicio prudentium, & sicut crevit; ita potest decrecere, atque ita periculum tam ex parte ementis, quam vendentis est aequale, quare quomodo documque, postea contingat, tali pretio standum est, cum ex parte utriusque contractantis fuerit aequa fors, uterque enim se exposit aequali dubio damni, vel lucri. Quod si aut emptor, aut venditor certo sciat pretium, vel augendum, vel minuendum tempore traditionis, tunc contractus non esset iustus, quia tunc non est aequa utriusque fors, nec periculum utroque est aequale; cum enim alter contrahens certus sit de lucro, alter vero incertus, non erit iustum pretium respectu illius, qui de lucro certus est, quia respectu illius non est lucrum in spe, sed in re, cum tamen respectu alterius sit tantum lucrum in spe, & ideo contractus in tali casu esset iniustus, quia iuxta secundam regulam ex Scoto relata ab initio articuli nu. 20. ad iustitiam contractus emptiois, & venditionis requiritur, quod commutans non se ponat in tuto de lucrando, & illum cum quo commutat de damno.

25. Tertia difficultas est: An qui scit rem brevi minus valituram, possit vendere licite pretio currenti, & difficultas procedit, quando soli venditori nota est abundantia superventura, nam si utriusque esset nota, affirmativa sententia omnino certa videtur; in casu vero, de quo loquimur negant plures Jurisprudentes apud Covar. 2. variar. c. 6. quorum fundamentum est, quia merces ob proximè futuram abundantiam decreverit in pretio, sicut ob penuriam proximè futuram creverit; ergo qui eas tunc pretio currenti venderet, iniuriam faceret emptori cum onere restituendi. Confirmatur ex modo dictis in difficult. praec. 4. qui si emptor aut venditor certo sciat pretium vel augendum, vel minuendum tempore traditionis, tunc contractus non esset iustus, quia tunc non est aequa utriusque fors, nec periculum utroque; est aequale, ergo idem dicendum in casu proposito.

Communiter tamen est, & probabilior videtur sententia affirmans, quam tenent Lessius, Valentia, Caspensis, Amicus, Molina, & alii Recentiores communiter, quam colligit ex D. Th. qu. 77. ar. 3. ad 4. Ratio est, quia adhuc in hoc casu pretium currentis est iustum, nam iustum pretium censetur, quod Principis lege, vel communi estimatione constituit; ergo agnoscens abundantiam proximè futuram adhuc licite potest vendere frumentum v.g. communi pretio tunc currenti, hoc enim tunc censetur iustum pretium à Republica taxatum, non vero pretium futurum superveniente abundantia. Confirmatur, quia privata scientia venditoris communem estimationem non variat, sicut nec privata scientia emptoris, alioquin emptor non posset frumentum emere currenti pretio, si sciret pretium postea augendum, quod tamen falsum esse constat exemplo Joseph Gen. 4.

26. Ex quo solvitur ratio oppositae sententiae, nam abundantia proximè futura, communiter nota utriusque minuit pretium, sicut è contra penuria, communiter nota illud auget, non vero soli venditori, vel paucis nota. Ad confirmationem negatur paritas, non enim est eadem ratio de eo, qui suas merces currenti pretio vendit, etiam si aliunde certo noverit mercurium pretium brevi esse minuendum, quia hic non vendit pretio in spe, sed in re, vendit enim pretio, quod de facto tempore venditionis estimatur iustum in re, & sic etiam emptor emi, unde aequa est utriusque fors in contractu, non sic autem est de emptore, vel venditore sciente pretium vel augendum, vel minuendum tempore traditionis, quia tunc non est aequa utriusque fors, ut explicat utriusque difficult. praec. num. 24. in fine. Dices, si scienter emptores brevi minuendum fore mercurium pretium, non tamen tunc emerent merces; ergo ignorantem consentient in quantitate pretii aliam non consentient non liberè consentient in tale pretium, ideoque venditor in conscientia tenetur ad excessum pretii emptori restituendum.

Respondeo cum Amico disp. 21. sect. 7. emptores in tali casu dare majus pretium, quam darent, si scienter brevi futurum mercurium copiam, ignorantiam non ledente contractum, quia cum talis ignorantia ab ipso venditore non causetur fraude, vel dolo, sed ab ipsa temporis, & circumstantiarum varietate, non tollit voluntarium ad contractus validitatem requisitum, alioquin etiam illi mercatores, qui ignorantem brevi futuram mercurium copiam suas currenti pretio vendiderunt, ad restitutionem tenerentur, nam etiam respectu horum venditorum emptores ignorantem in pretii quantitate consentirent, nam si seivissent abundantiam brevi futuram earum mercurium tantum pretium non dedissent. Quare negatur ultima consequentia, nam hic, & nunc emptores libere consentirent libertate causata ex currenti carum mercurium estimatione, quo tantum esse debuit practica talis contractus regula, & directio. Alia plura ad hanc difficultatem spectantia apud Amicum loc. cit. videri possunt.

27. Quarta difficultas est, An credita minoris emi possint auti-

anticipata pecunia, quam res ipsa continent? Conveniunt DD. posse credita futura minoris emi pecunia praesenti, ut qui emit jus alterius ad centum aureos ipsi debitos; potest minus dare quàm centum v.g. nonaginta, vel ratione damni emergentis quod lex carentia praesentis pecuniae ementi emergit, vel ratione lux cessantis, & sic eidem cessat ex privatione ejusdem pecuniae, & hoc modo dicunt non solum quemlibet alium à debitorè, sed etiam debitorem ipsum posse parata pecunia futurum suum debitum minoris redimere, ut si debitor vi contractus non nisi post annum elapsum teneatur debitum persolvere & ex anticipata solutione dampnum incurreret, in quod alias non incurrisset, vel lucro privaretur, quod tali pecunia sibi compararet, posse anticipata solutione futurum suum debitum minoris redimere ratione talis lux cessantis, vel damni emergentis. Conveniunt etiam id fieri posse, quando credita aut sunt dubia, aut litigiosa; & recuperata difficilia, aut periculis exposita, posse nimirum licite tanto minoris emi, quanto probabiliter ratione dubii, legitimi, periculi, & difficultatis recuperationis minoris estimantur. Neque ut haec licite minoris emi possint, requiritur, ut ea sint dubia, litigiosa, periculosa, aut recuperata difficilia ipsi emptori, sed sufficit, ut talia sint ex natura rei, aut etiam soli creditori; si enim licite potest, ut emptor ex quibusdam circumstantiis facillimè viam habeat talia debita recuperanda, quom non habet creditor, hoc enim iustitiam contractus non tollit, sed potius gratiae, & industriae emptoris tribui debet; quare sola superest difficultas, an citra tales circumstantias huiusmodi futura credita minoris emi possint anticipata pecunia eo solo titulo, quod minus valet jus ad ea exigenda, quam valet pecunia ipsa praesens, & exhibita Affirmative Calet. Navar. & alii apud Molina disp. 361. & Less. disp. 8. quorum praecipuum fundamentum est, quod ius ad actionem minoris valet, quom non valet ipsa, ergo plures valet praesens pecunia, quam ius ad eam potest unum, vel duos annos exigendum, & antecedens habetur expressè in L. minus ff. de regulis iuris, & ratio ipsa suadet, quia actio natura sua videtur semper periculis exposita ob casus fortuitos, qui in rebus humanis contingit, & hanc opinionem tenet etiam ex nostris Faber disp. 47. cit. c. 4. nu. 113.

28. Communiter tamen, & probabilior opinio apud Molinam, Lessium, & Amicum l. c. quam etiam sequitur ex nostris Alescanus l. 3. tit. 8. art. 11. Pontius disp. 56. qu. 3. asserit, quod quando debita sunt liquida, ut vocant, hoc est, talia ut communiter non existimetur esse aliquid emergens, aut lucrum cessans ex emptione, non debet minus solvi, quam debita valent; & ratio est, quia res vera nullum apparet titulum, ob quem licite possit minus dari, & omnino videtur accipi, quod minus daretur, propter mutuum rei solutae tanto tempore, aut ad minus est eadem ratio de ipso, ac de mutuo, quoad hoc, & in tali contractu interveniret saltem mutuum virtuale; quatenus pro minoris pecunia praesenti acciperetur major futura pro sola temporis dilacione, atque ita venderetur tempus, quod est contra primam Scoti Regulam ad iustitiam contractus requisitam, quod scilicet, commutans non commutat, vel vendat tempus, quod non est suum; lucrum enim, quod provenit ratione temporis non est licitum, ut habetur ex c. de Usu in Civitate, & c. Naviganti. Neque ad iustitiam contractus sufficit titulus ille, quod minus valet jus ad debitum exigendum, quam valet pecunia ipsa praesens, & exhibita, ut Auctores oppositae sententiae deducunt ex lege citata; quoniam lex illa loquitur de actione in rem, quae non est certa, vel recuperata difficilis, ut Glossa ibi explicat, quae causae hic non militent, quoniam debitum supponitur certum, & absque periculo, in quo casu actio tanti valet, quanti res ipsa, ad quam est actio, ut docent Bartolus in L. pro diversis C. mandati, & Baldus in L. 2. C. ne lite pendente, quando nimirum nullum timentur periculum, aut difficultas, vel expense in debito exigendo. Ita etiam de hac difficultate scribit Card. de Lugo disp. 25. cit. sec. 7. s. 1. ubi alia plura ad hunc casum spectantia videri possunt, & concludit pro hac opinione adduci posse omnes rationes, quibus usuræ malitia probatur, quae omnes fundatur in hoc, quod propter solam temporis dilacionem valor pecuniae debet non minuari.

29. Quinta difficultas est, An licita sit emptio, vel venditio rei cum pacto de retrovendendo, qui contractus fieri solet cum res ea lege venditur, & conditione, ut quando cumque venditor pretium; quod accepit, emptori reddiderit; hic teneatur illud recipere, & rem venditam restituere venditori. Ratio dubitandi pro parte negativa est, quoniam huiusmodi contractus videtur usurarius ex c. Ad nostram de empt. ubi Innoc. III. usurarium contractum declarat, qui cum emerat donum cum pacto de ea retrovendenda, quando cumque venditor pretium receiverit, & de c. Illorvos de pignor. ubi praefertur contractus usurarius, quo res venditur cum pacto de retrovendendo. Accedit, quod Deus Levit. 25. legem sanxit, ut si quis possessionem

suam vendidisset, eamque postea redimere voluisset, fructus ab emptore percepti computarentur in sortem principalem, cum igitur in proposito res retrovenditur, non computetur fructus percepti in sortem, talis contractus erit iniustus. Denique ratio etiam id suadere videtur, quia contractus ille censetur iniustus. In quo non servatur aequa utriusque contractantis conditio; sic autem est in proposito, nam vel obligatur emptor ad rem, quam emit retrovendendam, & sic gravatur emptor, vel obligatur venditor ad rem, quam vendit, redimendam, & sic gravatur venditor; ergo contractus est iniustus. Tum quia hic modus vendendi videtur dare occasionem palliandi usuras, cum emptor interim accipiat fructus rei emptae, & postea recuperet totam sortem, seu pretium, quod dedit.

30. Communis tamen Doctorum omnium sententia, & vera est post hunc contractum absque ullo peccato fieri. Ita Molina, Lessius, Card. de Lugo, Amicus, Bonac. Steph. à S. Greg. Caspensis, Faber ex nostris l. c. & alii passim, pro cuius intelligentia advertunt pactum de retrovendendo aliquando potest in favorem venditoris, & gravamen emptoris, quando nimirum venditor obligat emptorem; ut rem venditam sibi revendat, quocirca quom pretium restituerit. Aliquando potest in favorem emptoris, & gravamen venditoris, quando scilicet, emptor obligat venditorem, ut rem a se emptam post aliquod tempus redimat. Et aliquando in favorem utriusque emptoris nimirum, & venditoris, ita ut liberum sit utriusque contractum rescindere, & dissolvere, si voluerit. Deinde advertunt discrimen esse inter pactum hoc; vel illo modo appositum, nam appositum primo modo, scilicet, in favorem venditoris reddit rem minoris valoris, cum ad emptorem non transeat pleno iure, res enim libera magis valet, quam valet oneri subiecta, tum quia imponitur tali pacto gravamen emptori, & onus pretio aestimabile, quod proinde diminutione pretii compensari debet; quare dicunt aliqui rem, quae venditur cum pacto retrovendendi in favorem solius venditoris, minus valere tertia parte, ita ut si absque tali pacto valebat triginta, cum tali pacto valet viginti tantum. Alii dicunt valere minus quarta tantum parte, ita ut si res valeat duodecim, cum tali pacto valet novem, ac propterea si minoris vendatur, pretium erit minus iusto, & aequo. Alii tandem hoc remittunt arbitrio prudentum, & statuis locorum, in quibus contractus celebratur. Quando autem pactum apponitur in favorem solius ementis: res plus valet, quam alioquin valerent, & ratio est, quoniam venditor subit gravamen, quod est pretio aestimabile. Quando denique pactum apponitur in favorem utriusque contractantis, tunc pretium variari non debet, eum tunc servetur aequa utriusque contractantis conditio. Ita dicitur praecitati Auctores, & praefertim Bonac. disp. 3. q. 2. punct. 3. ubi plures alios adducit ad assignandum pretium iustum, quod in tali contractu servari debet.

31. Itaque hoc praenotato dicendum est licitum esse contractum cum pacto de retrovendendo in favorem venditoris, & gravamen emptoris, aut è contra in favorem emptoris, & gravamen venditoris, fructibus ab emptore perceptis in sortem non computatis, modo tale gravamen emptori, vel venditori impositum iustè compensetur. Ita habetur ex L. Quod si noluit, ff. de aedilitio edicto, & L. 2. Cod. de pactis inter emptorem, & venditorem, & ratio veluti a priori adducitur a Card. de Lugo disp. 26. sect. 13. s. 1. quia dominus sicut rem suam potest non vendere, ita potest venditionem limitare, & emptori onera, quae voluerit, imponere, dummodo pretium minuat iuxta oneris appositi estimationem, quare sicut eo pacto donum vendere possit; ut emptor nunquam eam alienare possit, ita etiam ea lege vendere potest, ut teneatur eam spatio tanti temporis alienare, nec sibi in perpetuum retinere; similiter ergo poterit ea lege vendere, ut emptor teneatur iterum venditori eam vendere, si venditor noluerit unquamque enim rei suae, quam tradit, & commutat, leges, & conditiones, quas voluerit, apponere potest, dum tamen his oneribus inspectis pretium pro eorum estimatione decrecat. Quare venditio cum pacto retrovendendi in favorem solius venditoris licita est, iusto pretio interveniente, cum nulli sit iniurius huiusmodi pactum, modo venditor tantum minuat de pretio, quantum gravamen estimatur ex parte emptoris. Similiter venditio cum pacto redimendi in favorem solius emptoris licita est, interveniente iusto pretio, hoc est modo pretio tantum augetur, quantum res magis valet cum huiusmodi gravamine reiecto in venditorem, sicut enim licita est venditio in favorem venditoris diminuto pretio, ita etiam licita erit in favorem solius emptoris aucto pretio, si eodem talis contractus nulli est iniurius quia gravamen, quod venditori imponitur, compensatur augmento pretii iuxta gravaminis estimationem. Et tandem eisdem rationibus, & servata iusti pretii proportionatione iam declarata, licita erit venditio cum pacto retrovendendi

Summum, quod etiam rigorosum dici solet; cum enim ex clariorum estimatione tale pretium pendat, qui non eodem modo de rebus iudicant, quamdam latitudinem habet, nam aliqui decem nummis v. g. rem valere arbitrantur, quod alii undecim, alii vero novem tantum aestimant. Ubi Doctores communiter advertunt, quod quamvis in exteriori foro non detur actio ei, qui carius emendo, vel vilius vendendo ultra dimidium iusti pretii non est deceptus; in foro tamen conscientie omnis venditio, in qua iusti pretii latitudo exceditur, & omnis emptio in qua iusti pretii quantitas non attingitur, iniusta est, & divina legi contraria, ut etiam expresse docet D. Aug. lib. 13. de Trin. cap. 3.

14. Secundo dux causae a Doctoribus assignari solent, ut videri potest apud Lessium l. 2. cap. 21. dub. 4. hic etiam insinuantur a Scoto, ob quas licet aliquando rem pluris vendere, quam per se valeat. Prima est ratio officii mercandis, siquidem mercator licitum est merces suas paulo pluris vendere, quam ab aliis venderentur, qui non ex officio, sed ex occasione aliquid vendunt, & ratio patet ex dictis ar. praec. nu. 9. de permutatio negotiaria, quia pretio aliquo assimilabilia censentur pericula, cura, labores, omne tempus, quod mercatores impendunt assidue in mercibus transferendis, conservandis, & conquirendis. Secunda est ratio damni emergentis, aut lucri cessantis; quando nimirum aliquis in solam emptoris gratiam rem aliquam vendit, quae sibi plurimum utilis, & commoda est; ac etiam interdum necessaria. Ita Scoto loc. cit. sub lit. M. ubi ait, quod si quis multum indiget re sua, & per magnam instantiam inducatur ab alio, ut vendat, vel permutet pro re alia, cum possit se perseverare indemnem, & ex venditione, & permutatione ista multum damnificatur, potest carius vendere quam si alias sine tali damnificatione venderet, vel permutaret. Addit tamen, quod si emens magnum commodum consequatur ex illa re sibi vendita, vel permutata, nec venditor ex illius distractione damnum ullum, aut incommodum pateretur, non ob id potest carius vendi, vel permutari, nam propter majus commodum eius quod consequatur, nec res mea est in se pretiosior, nec mihi melior, & ideo non debet mihi majus pretium apportare; scetus autem est, quando damnificor, quia tunc mihi est pretiosior, licet non in se. Ita ad verbum dicitur Doctor loc. cit. Sic etiam pariter aliae dux causae assignari solent, ob quas interdum licet rem minori pretio emere, quam alias valeat. Una est, si emptori parum utilis sit, illamque solummodo in gratiam venditoris emat, quia tunc pretium, & valor illius vilifcere censetur secundum communem hominum estimationem. Altera causa ex ratione, & modo vendendi originem ducit, ut in auctionibus publicis, in quibus sicut aliquando commune rerum pretium ex emptorum copia, & concurrentia augetur, sic etiam interdum ex defectu emptorum minuitur, & decrefcit.

15. Tertia ex dictis conditionibus ad iustitiam emptoris, & conditionis requisitis deducitur natura hujus contractus, qui definitur solet; Contractus est consensu reciproco consensu mercis pro pretio, & pretii pro mercis. Dicitur contractus quoniam emptio, & venditio unum contractum integrant, qui cum aliis genericis convenit; additur consensu reciproco consensu ad explicandam contractus istius naturam, & essentiam, qui mutuo consensu utriusque contractantis perficitur verbis, vel alio signo externo manifestato, unde perfici potest absque scriptura, vel alio publico instrumento expresso, imò etiam per litteras, vel nunciu inter absentes, ut habetur L. 3. ff. de contrahenda emptione, & Insit. de oblig. azienibus ex consensu. Ex quo inferitur hunc contractum ante traditionem mercis essentialiter perficiziamque vim ad obligandum ex reciproco consensu sortiri licet enim, ut contractus sit validus, merx qua venditur, extare debeat, aut saltem spes mercis, & pretium, quo emitur, ut habetur L. Nec emptio, ff. de contrahenda emptione; ad substantiam tamen contractus opus non est, merces, vel pretium actualiter tradit, sed ex parte venditoris sit erit obligatio dandi merces, & ex parte emptoris obligatio solvendi pretium, quae mutua obligatio solo reciproco utriusque contractantis consensu contrahitur, & qua extante, & perseverante neutri parti fas est absque alterius consensu a contractu resilire, ut habetur L. 3. de rescindenda venditione. Hoc tamen intelligendum est, modo consensus sit absolutus, & non conditionalis a futura conditione dependens, nam talis conditio suspendit consensum, & contractum usque ad conditionis eventum, & impletionem, ut accidit quando contractans contrahebat intendit dependenter a conditione scripturae; tunc enim contractus non est perfectus, & absque antea scripturae confessionem, vel alterius conditionis eventum in contractu adjecta, unde ipsius contractantis ante conditionem adimpletam ex consensu possunt ab illa resilire, & contractum reddere nullum. Tandem per sequen-

tes particulas in definitione positas hic contractus a reliquis distinguitur, qui etiam reciproco contractuum consensu perficiuntur. Differt a donatione, vel promissione gratuita; quia hic est contractus onerosus, & utriusque obligatorius. Differt a simplici permutacione, quia in ea non datur res pro pretio, sed res pro alia re pretii enim appellatione sola pecunia venit. Differt a cambio, in quo datur pecunia pro pecunia, non res pro pecunia. Differt a Commodato, in quo rei commodatae dominium non transfertur, sed usus tantum, sicut etiam in locatione, venditio autem ordinatur ad transferendum dominium rei venditae in emptorem, Differt a mutuo, quia in mutuo requiritur traditio, sine qua non perficitur; venditio autem solo consensu perficitur absque traditione, & quia in mutuo non datur res pro pecunia, sed pecunia pro pecunia. Differt tandem ab Emphyteusi, quia per hanc non datur dominium directum, sed utile pro annua pensione; & haec est communis doctrina de hujus contractus natura apud Molinam, Card. de Lugo, Bonacinam, Amicum, Stephanum a S. Gregorio, & alios passim.

16. Quarto ex tradita doctrina de natura emptoris, & venditoris, & conditionibus ad eas requisitis varia dubia resolvuntur, & plures conscientie casus, nam quod spectat ad emptorem, is potest vilius emere rem, quam valeat, si tunc circummoda sit, vel emat in gratiam venditoris, ac similes sint circumstantiae, quae rem faciunt viliozem. Nec obstat, quod venditor necessitate ductus vendat vilius, quia venditio manet voluntaria, in quo tamen cavendum est, ne a pauperibus aliquid quos cogit egestas ad propriam, v. g. suppellectilem distractendam, aliquid vilius; quam par sit emendo iustitia, vel charitas violetur. Emptor etiam potest emere viliori pretio ex eo, quod multas merces simul a venditore emat, quia tunc illam a multis curis liberat, & expeditum facit ad alia comparanda, unde merito pretium decrefcit. Quoad venditorem vero is tenetur emptorem praemonere de notabili vitio rei, quod ei obesse potest v. g. e pannis sit adulter, equus furiosus, oves morbosae, & alioquin teneatur de fraude, & damno secuto, si defectus fuerit in substantia, vel quantitate, aut qualitate. Item committitur tenetur vendere iuxta pretium a lege taxatum, vel Magistratu, quod si taxatum non est, id censetur iustum, quod morali hominum estimatione imponitur, quod in indivisibilibus non consistit, sed in summum, medium, & infimum dividitur, ita ut intra latitudinem hujus pretii emere, & vendere liceat; nunc summum, nunc infimum; licet tamen interdum vendere carius, quam res valeat pretio corrente, si adsit alii boni tituli, & simul de hoc emptorem moncas, quia tunc illi non sit iniuria; tales sunt v. g. lucrum cessans, aut damnum emergens, aut incommodum, & molestia tibi ex rei venditione eventura, item si res sint novae, raras, & singulares, v. g. peregrini aves, feres, ferax, monumenta antiqua picturae, & similia. Sicut etiam qui res minutim, & in parva quantitate vendunt, possunt interdum carius vendere, quam qui in magna quantitate, quia debent majores labores, diligentias, & expensas ad ea conservanda impendere, quae omnia sunt pretio assimilabilia, & sic quidam Caupones, & stabularios excusant, qui avenam, secum, paleas, & similia carius vendunt, quam alii, dummodo pretium illis non sit taxatum. Ita Layman, Lessius, Regis. Bonac. Fill. Busemb. & alii passim; de quibus dubiis, fusc per plures articulos agit Aretinus nostro titulo de emptione, & venditione in 4. dist. 15. q. 2. & Vulpes dist. 107. A. nicus, Caspensis, Card. de Lugo, & alii passim.

17. Quinto est differentia, an tempore magna sterilitatis, & inopia servanda sit lex, seu pragmatica frumenti, vel licitum sit illud vendere secundum communem estimationem. Quidam absolute docent legem, & taxam frumenti omnino servandam esse sub poena peccati mortalis, quorum fundamentum est, quia bonum commune referendum est bono particulari; ergo cum bonum commune Republicae id possit, licite talis lex constitui potest, non obstat, quod in aliquorum vergat detrimentum, lex enim peculiaris calus non respicit, sed ea quae ut plurimum, & frequententer evenire solent, & iuxta hanc legem constituitur, qui omnes pariter tenentur, licet aliquis annus sterilitatis obveniat. Ita Medina, Corduba, Azorius, Saltonius, & Faber ex nostris dist. 47. cit. cap. 3. num. 87. Alii vero oppositum docent dicentes, quod si frumentum antea lege erat taxatum pretio moderato, superveniente postea ob pluviam defectum, vel aliqua alia de causa magna sterilitate, non esse obligationem vendendi triticum pretio tempore abundantiae taxato. Fundamentum est, quia lex taxans eo modo pretia rebus tempore sterilitatis iniusta esset, & irrationabilis, tunc enim pretium rerum a lege assignatum censetur iustum, quando valor rei commensuratur in latitudine pretii secundum communem estimationem; alii potestas Principis non esse ad assignandam, & servandam Republicam, sed potius destrucendam,

ac evertendum, si pro libito pretia rebus assignare possent; & ideo ut iuste decernat, temporum, & rerum circumstantias considerare debet, fructum penuriam, vel abundantiam, emptorum multitudinem, & paucitatem, & alia similia, quia ad irrationabilia, ac iniusta non se extendit Principis potestas. Confirmatur, quia commune est legibus humanis, ut in illis, aliquando Epicheja locum habeat, spectatis rerum circumstantiis, quae nil aliud est, quam legis emendatio, & interpretatio: cum ergo lex haec de taxa frumenti civilis sit, & humana, ipsa quoque in aliquo peculiari casu emendationem admittit, vel ullus alius ad id magis idoneus se offerre potest, quam is, in quo sterilitas premit, & alimenta defunt, quoniam in tali casu praesumendum non est, voluntatem Principis esse, ut tanta superveniente sterilitate, lex quae tempore abundantiae lata erat, adhuc perseveret, ac vim retineat. Tandem quia nulla aequitas pati videtur, ut reliquae merces tempore raritatis earum, & iuxta emptorum multitudinem crescant, & iuxta penuriam illarum; & tamen agricola frumentum, quod tanta utilitatis est in Republica, quodque tanto labore, & sumptibus parant, eo pretio vendere non sinantur, quod ex ipsa rei natura penuria illius exigit, & abundantia emptorum; hoc enim esset causa, ut agricola, quae Republicae adeo necessaria est, magna ex parte minueretur. Ita Molina, Navarr. Rebullus, & plures alii, quam sententiam probabilior arbitror, utpote cui favet communis DD. regula, quod leges mutari debent, cum notabiliter rerum circumstantiae variantur, adeo ut si Princeps esset notabiliter negligens, iam inciperet lex esse iniusta, & in conscientia non obligaret, cum qua etiam limitacione nonnulli primam sententiam amplectuntur, ut notat Caspensis dist. 4. sect. 3.

18. Sexto tandem est differentia, cui post celebratum contractum res vendita pereat, vel deterior, aut melior fiat. Conveniunt DD. si res vendita pereat, vel deterior fiat post ipsam traditionem, non perire venditori, sed emptori, quavis pretium non sit solutum, quia per traditionem fuit translatum dominium, res autem domino perit, sicut Domino fructificat; quare difficultas solum est, cui pereat ante traditionem, an emptori, an vero venditori; quavis enim sola contrahentium conventio hic contractus secundum essentiam perficiatur, ut supra dictum est, & ex ea oritur obligatio tradendi rem, & solvendi pretium, emptor tamen non sit dominus rei emptor, antequam ipsa tradatur, & dominium rei venditae non transfertur in emptorem, nisi per traditionem, ut expresse habetur L. de Traditionibus, C. de pactis, & S. Cum autem, Insit. de empt. & vendit. haec enim est natura hujus contractus, per quem vendens non transfert dominium solo consensu etiam sensibilibiter expresso, sed tantum obligatus manet ad illud transferendum per ipsam rei traditionem; unde emens ex conventione acquiri solum jus ad rem, id est, ut sibi tradatur res, non habet autem jus in re, nisi post traditionem. Unde S. cit. habetur, quod qui rem nondum emptori tradidit, adhuc ipse dominus est, quare ex hac lege deduci videtur, celebrato contractu, si res ante traditionem pereat, vel deterior fiat, aut melior, non perire, vel deterior fieri, aut meliorem emptori, sed venditori, penes quem adhuc rei venditae dominium manet, res enim perit, & deterior fit, vel melior domino suo. Ex alia vero parte quaedam sunt leges expresse decernentes, post celebratum contractum mutuo contrahentium consensu, omne periculum, & commodum rei venditae esse penes emptorem, non venditorem, adhuc traditione non secuta. Ita habetur L. C. de periculo, & commodo rei venditae, & idem statuitur in sequentibus legibus.

19. Haec difficultas per plures, & varias distinctiones, & limitationes a Doctoribus resolvitur, ut videri potest apud Molinam, Lessium, Sylvium, Amicum, Caspensem, & alios passim, qui tamen in hoc conveniunt, quod si res vendita sit determinata in individuo, ut haec domus, hic fundus, hic equus, statim celebrato contractu, omnia commoda, & incommoda rei venditae transeant in emptorem; quod non solum constat ex legibus adductis, sed etiam ratio ipsa loquitur, quia contractus venditionis rei determinatae absolute celebratus sufficiens est iure gentium ad transferendum dominium, ut etiam praedicti DD. fatentur, quia mens fit contrahentium est, ut statim res cum sequentibus ejus eventis ad emptorem pertineat, nisi aliter expresse sit conventum. Quod autem dominium non transferatur actu ante traditionem rei venditae, id provenit solum ex dispositione iuris civilis, & id fecit ad evitandas lites, & contentiones, quae oriri possent, si res vendita ante traditionem alteri, ob id tamen noluit hoc ius impedire, qui ante traditionem omnia rei commoda, & incommoda ad emptorem pertinerent, prout ad se si dominium translatus esset, unde quamvis impeditur dominium, non tamen impedit effectum, qui ex domino sequi solet, qui potius expresse decrevit, ut omnia commoda, & incommoda in emptorem transferantur etiam ante

traditionem, tum rei emptor cautior fieret in re empti a venditore recuperanda, tum quia contractu reciproco consensu contrahentium celebrato iure gentium res venditae statim fit emptoris, ut dictum est. Si vero res empta sit indeterminata in individuo, ut si quis emat decem oves ex grege, vel decem modios tritici ex granario, vel si emat rem determinatam in corpore, sed ad mensuram, v. g. totum tritici aerum uno aureo in singulas mensuras, tunc ante rei traditionem, vel mensurationem periculum interitus ad venditorem spectat. Ita enim expresse statutum est L. Quod saepe 35. S. in his, de contrahenda emptione. Et ratio est, quia tunc intelligitur tacita conditio, si res tradatur, ut in lege citata habetur, unde donec impleatur conditio, non censetur perfecta venditio, quoniam dum venditor rem venditam non determinat in individuo, nec in corpore, tacite se obligat ad illam tradendam ex quocumque corpore, etiam si totum, quod ipse habet, consumptum fuerit; ut si venderentur ovis, & bos, non assignato grege, vel armento, ex quo assignanda est ovis, vel bos, tunc etiam si totus grex, vel armentum pereat, perit venditori, non emptori, cui semper venditor obligatus manet ad contractum servandum.

ARTICULUS TERTIUS.

Quaedam alia Difficultates de Emptione, & Venditione resolvuntur.

20. Prima Difficultas est. An licitum sit res carius vendere credito, seu dilata solutione ad tempus, quam valent numerata pecunia. Movet hoc dubium Doctor d. 15. citat. q. 2. ar. 2. lit. P. ubi pro ejus solutione praeter regulas praedictas pertinet ad iustum, vel iniustum in singulis contractibus addit alias duas. Prima est, quod commutatus non commutet, vel vendat tempus, quod non est suum. Secunda quod non ponat se in turo de lucrando, & illum, cum quo commutat, de damno, intelligendo de turo semper, vel ut in pluribus. Et in primis concedunt omnes licitum esse res vendere summo, ac rigoroso pretio ob dilata solutionem, quae non nisi medio, vel infimo numerata pecunia venderentur, & ratio est, quia tale pretium esset rigorosum limites iusti pretii non excedit; ergo si eo pretio res vendatur expectata pecunia, sive numerata iuste venduntur; quia detrudere de pretio rigoroso, est gratia, qua mercator pro sua voluntate uti potest quibuscumque voluerit, & cum aliis non, & illud non detrahendo nullam iniuriam committit, quia non ob id latitudinem iusti pretii excedit; sola iustitia quaestio est, quando propter dilata solutionem iusti pretii limites exceduntur. Et cum Scoto, quem omnium Theologi omnes sequuntur; iuxta regulas ab ipso assignatas dicendum est, ob solam solutionis dilationem non licet res carius vendere, quam tempore venditionis valeant, & ratio est quia talis contractus esset usurarius nam venderetur tempus, quod non est suum, & esset usura palliata ex mutuo virtuali; res enim carius vendere ob solam solutionis dilationem, quam de praesenti valeant prout est, ac si emptor pretium de praesenti solveret, illudque solutum eidem emptori a venditore daretur mutuo, ut ex eo aliquid ultra fortem acciperet pro sola temporis dilatione, quod sine formali usura fieri nequit, ut ex disp. seq. constabit, non enim licet citra usuram pro mutuo, neque pro usu pecuniae, aliquid accipere ultra fortem, ut ibi dicitur, & omnes communiter docent. Ita Navarrus, Molina, Bonacina, Salas, Amicus, Caspensis, & alii.

21. Difficultas tamen est, an saltem ratione periculi, cui venditor se exponere potest vendendo credita pecunia, vel amittendi illam, vel consumendi pecuniam in pretii recuperacione, possit res carius vendere iusto pretio rigoroso ob dilata solutionem, quam numerata pecunia. Aliqui apud Fabrum nostrum dist. 47. cit. cap. 4. num. 98. dixerunt ratione periculi non posse crescere pretium ultra iustum, sed solum ratione expensarum, quamvis hoc etiam sit periculosum, & fieri debeat ex conditione, ut nulle deinde fiant expensae, nil ultra pretium iustum accipiatur. Alii vero asserunt, neque ratione periculi neque ratione expensarum, laboris, ac molestiae posse pretium augeri ultra iustum, & consequenter huiusmodi venditionem nullo modo licitam esse; quorum fundamentum est, quia opposita opinio usuris per id viam aperit, nam etiam mutuas aliqui sic se subijcit periculis, & laboribus, & tamen non conceditur, quod propter haec aliquid ultra fortem principalem accipere possit. Ita Nav. Sor. Sylvest. Az. & quidam alii. Alii tandem magis communiter asserunt in praedicto casu licere ascendere tantum supra pretium iustum rigorosum, quantum periculum illud iudicio prudentis est aestimandum. Ita Molina, Medina, Sylv. Amic. Caspens. & plures alii, ac etiam Faber ipse loc. cit. Quorum fundamentum est, quia periculum amittendi debet

endi in favorem utriusque contrahentis, ut bene Bonacin. loc. cit. dicitur.

32 Ad fundamentum in oppositum ex cit. c. desumptum, dicendum est, in eo c. ad nostram solum declarari contractum de retrovendendo esse usurarium, non ex natura sua, sed ex presumptione fraudis, & doli, idque ex eo colligit Pontif. quia vix erat dimidia pars pretii, quae pro re vendita offerbatur, ut ibidem dicitur & pari ratione in c. illa vos similis contractus damnatur ex presumptione usurae; ut ex verbis textus colligitur, unde casus, qui citatis capitibus damnantur, habent alias circumstantias, propter quas de jure damnantur, quare cum ibi damnentur, ut illicita, emptio cum pacto de retrovendendo, quando pretium fuerit notabiliter modicum, quia tunc praesumitur nisi palliatio, sic e contrario, si pretium fuit justum, non videtur reprobari, sed approbari. Ad auctoritatem ex 25. Levit. dicendum est cum Stephano à S. Greg. l. 2. c. 39. illam venditionem non fuisse veram fundi venditionem, sed erat tantum venditio quaedam fructuum fundi, usque ad annum quinquagesimum, scilicet Jubilaei, in quo omnia primis dominis reddebantur, unde juxta quantitatem annorum, in quibus fundus manebat apud emptorem, fundus minus, vel plus aestimabatur, juxta quantitatem fructuum usque ad annum Jubilaei percipiendorum; ideoque vera venditio vocari non poterat, quia in ea non transferbatur dominium, nisi ad fructus percipiendos usque ad dictum tempus, in quo tempore, si aliquid supererat ex competat fructuum pretio, venditor restituebat, & suum fundum recipiebat; at in venditione de qua hic agimus, datur translatio domini, quamvis manet obligatio iterum revendendi. Ad rationem negatur, tales contractus esse injustos, vel usurarios, si vera emptio, & venditio intercedat, & gravamina utriusque contrahentis hinc inde compensentur, cum ea sint abque mutuo formalis, vel virtuali esse non potest, in hoc autem casu nullum tale mutuum intervenit quia ut bene dicitur Card. de Lugo loco cit. in mutuo potest mutans fortem suam repetere, mutuario invito, sed in hoc casu emptor non potest pretium recuperare, si venditor nolit; tum etiam quia in mutuo mutuatarius tenetur fortem reddere, etiam si pignus absque mutantis culpa perierit, & in hoc casu res empta periculo emptoris perit, nec tenetur venditor pretium reddere, nisi res vendita ei reddatur, & ideo hic contractus est omnino à mutuo diversus, quare concluditur, usuram esse non posse, nisi animo palliandi usuram fiat.

Dicitur etiam emptor videtur mutuari rem illam virtualiter usque ad tempus receptionis pretii, & postea remanere cum forte principali, & cum fructibus rei, quos percipit in tempore, quo illam possidet, usque ad tempus in quo iterum illam emit venditor. Resp. cum Casp. d. 4. sec. 8. negando hic intervenire ratione mutui etiam virtualis, quia venditor non tenetur ad restituendum pretium in aliquo tempore, quod si restituit, est quia vult. Neque obstat, quod res hoc modo vendita sit fructifera, ut tenetur emptor in partem fortis fructus computare, quos percipit; cum enim illa sit vera emptio, licet fiat cum pacto de retrovendendo, ex vi ipsius dominium rei venditae in emptorem transferatur, atque ideo cum postea dissolvitur, si fructus percipit in partem fortis computare non tenetur, cum ex re propria, & non aliena percipit fuerint.

ARTICULUS QUARTUS.

De Monopoliis, & aliis negotiationibus illicitis.

33 Cū unus, vel plures conveniunt, ut certas merces capi tantum in Republica vendere possint, monopolium exercere dicuntur, ex quo oritur, ut aliis impeditis à talibus mercibus dividendis, ob paucitatem venditorum rerum pretia augeantur, sicut ob eorumdem multitudinem decreverunt solent, unde non leve damnum Resp. patitur, ut Scotus advertit d. 1. r. q. 2. ar. 2. §. sequitur sub lit. V. quia sic negotiantes, inquit Doctor, faciunt hujusmodi venalia, vel usalia carius emendi quam debent esse, & vilius vendenti, sic utramque partem damnificant, quare concludit, hujusmodi negotiatores esse vituperabiles, & Republicae exterminandos, & exulandos. Queritur ergo an hujusmodi monopolia sint illicita semper, & prohibita, & quidem conveniunt DD. monopolia, quae sunt in damnium aliorum, ne alii possint eisdem merces vendere, vel quae causa sunt, ut res ultra justum pretium emanent illicita esse, ac prohibita, tenerique eorum auctores ad refarcienda damna, quae vel alii mercatores ex hujusmodi monopolis patiuntur, vel civis supra legitimum pretium res emendo, & de his monopolis praefertim loquitur Doct. loc. c. & expressè habetur Lun. C. de Monopoliis, ubi etiam poena statuitur, monopolium exercenti à

Scoto infirmata his verbis si quis Monopolium ausus fuerit exercere, bonis propriis, expoliatus perpetuatur, damnatur exilii. Et ratio est, quoniam Doctores infirmat l. c. quoniam monopolium, quando simul conspirant, ut alios impediunt à mercium venditione, sunt injuria causa damni, quod tam alii mercatores patiuntur, quam civis carius emendo, ultra justum pretium, atque ideo ad hujusmodi damna refarcienda tenentur. Idem proportionaliter dicunt de emptoribus invicem conspirantibus de eadem causa sunt, nisi pretio inferiore infirmo; hi enim causa sunt, ut venditores injustum damnium patiantur in suis mercibus vendendis.

34 Tota ergo difficultas est, an sit licita conventio mercatorum de non vendendo, nisi pretio supremo in latitudine justitiae. Prima sententia tenet seclusa vi, aut fraude, conventionem hanc non esse contra justitiam spectata solo jure naturali. Ita Lessius, Molina, Regis. Sionius, Arragon. Bonac. Card. de Lugo, Amicus, Pontius ex nostris, & plures alii, quorum fundamentum est, quia mercatores jus habent vendendi pretio illo supremo, & justè possunt nolite vendere medio, aut infirmo; cum ergo contra nullius jus faciant, neque sine causa, ut res injusto pretio vendatur, non videtur mortaliter peccare contra justitiam. Conf. quia damnium, quod Resp. vel privatis personis sequitur ex tali negotiatione, non sequitur ex aliqua actione injusta à qua hujusmodi negotiantes ex justitia cessare teneantur, si enim ad id tenerentur, hoc praesertim esset; quia ex tali negotiatione sequitur caritas rerum, qui in emptorum damnium pretia augeat; à hac non sequitur ex aliqua injusta mercatorum actione, cum in ea nulli injuriam faciant, aliquo etiam ad restitutionem tenerentur, qui emens multas merces in uno loco, ut eas alibi venderet, esset causa, ut ibi mercium pretia auerentur. Adducat tamen, mercatores in tali negotiatione peccare contra charitatem proximi, cum emptores ipsorum culpa emanent merces pretio rigoroso, alias empturi medio, vel infirmo, & ob id sentiant incommodum.

35 Opposita sententia tenet, talem conventionem, seu conspirationem esse peccatum, non tantum contra charitatem, sed etiam contra justitiam, & cum onere restituendi, quod mihi probabilior videtur, & aperte ex Scoto deducitur loc. c. & sequitur Scotum, Medina, Rebellen, Turrianus, Caspensis, Faber ex nostris disp. 47. cit. cap. 3. n. 66. & plures alii, quorum fundamentum est, & a Scoto infirmatum loc. c. & à Caspensi magis expressum disp. 4. sect. 15. quia per talem conventionem fit contra jus, quod homines habent liberè agendi cum venditoribus de assignato pretio in latitudine justitiae, atque ideo per eam damnium Republicae inferunt & emptoribus, quia talem conspirationem seclusa plures emerent pretio infirmo, aut saltem medio, ex illa verò coguntur emere pretio supremo, & consequenter fit contra jus ementium, quia licet fiat de pretio supremo in latitudine justitiae, aliud tamen pretium excluditur, sub quo frequenter venditio fieret, per quod laeditur jus aliorum. Confirmatur, quia per talem conventionem, & conspirationem mercatorum mutatur pretium, nam ubi erat divisibile, per eam in indivisibile constituitur, cum jam non maneat, nisi pretium rigorosum; ergo injuriam quoque faciunt Resp. ad quam pretia rerum constituitur spectat. Tandem probatur, quia ut Faber noster advertit l. c. limitatio illa, quod seclusa vi, aut fraude talis conventio & conspiratio non est contra justitiam, est omnino vana, & inutilis, quia satis de se constat monopolia exercentes inducere fraudibus privatos ad sic carius emendum, & monopolium facere, est uti fraude, ut rerum pretia augeantur, & haec de causa monopolia sunt lege prohibita, quia cum privatorum deceptione sunt, & Resp. damno. Ex quibus facile solvitur oppositae sententiae fundamentum, satis enim declaratum est, ex quo capite injusta sit talis conventio quamvis sit de pretio rigoroso in latitudine justitiae, & quomodo damnium, quod ex tali negotiatione in Republica damnium redundat, & privatorum ex aliqua actione injusta sequatur, quapropter lucra ex tali negotiatione, tamquam turpia, & injuria damnantur. Can. Quicumque l. 4. q. 4. illud tamen observandum est in utraque sententia communiter concessum, si venditores monopolium faciant, posse quoque emptores licite monopolium facere ad vexationem redimendam ne emanent nisi medio pretio, vel infirmo, quod intelligendum est, quamdiu monopolium durat venditorum, & non amplius.

36 Deinde est difficultas, an licitum sit monopolium, quando aliquis tempore mensis, vel vindemiae, v.g. emit omne triticum, vel maximam ejus partem pretio vilii tunc currente, ut postea cogantur omnes ab ipso emere pretio summo; & idem casus est, quando unus, vel pauci conveniunt emere omnes merces alicujus generis, ut eas ipsi afferent in tempus caritatis, & inopiae, ut eas carius vendant. Et in hoc conveniunt etiam Doctores esse contra justitiam, & cum obligatione restituendi, si postea supra summum pretium justum vendant. Debet autem

autem summum pretium justum intelligi, ut notat Card. de Lugo disp. 26. sect. 12. n. 176. non quod ex conventionem ipsorum resultat nolentium vendere, nisi tali pretio, sed quod ea conventionem seclusa esset pretium justum attenda quantitate, & qualitate tritici, vel vini venalis, & multitudine, vel raritate emptorum, si enim justitia pretii ex arbitrio venditoris, vel emptoris penderet nolentium vendere, vel emere, nisi tali, vel tali pretio, nullum esset pretium injustum, attendi ergo debet pretii iustitia, ut supra dictum est ex aliis circumstantiis antecedentibus, nimirum ex multitudine, vel raritate emptorum, & ex necessitate etiam, quam habent, emendi, & vendendi. Quare sola difficultas est, an vendendo pretio iusto summo peccent contra iustitiam in Monopolio.

37 Affirmant quamplures apud Card. de Lugo l. c. & Faber ex nostris illos adhuc peccare contra iustitiam, & teneri restituere, & quorum fundamentum est, quia dum isti tantam copiam emunt mercium ad supprimendum, & recitandum, cogunt civis ad pretium augendum, quia raritas mercium, vel venditorum pretium cessat, & faciunt contra jus, quod habet Republica, ut quando tanta copia est in civitate, pretium non augeatur. Negant Molina, Lessius, Turrianus, & alii, quos ipse Lugo sequitur, Caspensis l. c. quorum fundamentum est; illi iure suo utuntur emendo pretio iusto, & postea nolentes vendere, nisi pretio iusto summo, quilibet enim dominus rem suam retinere potest, donec pretium summum inveniat. Possunt tamen haec omnia iusta lege prohiberi, & possunt cogi, ut postea vneant pretio moderato propter bonum commune. Scotus loc. c. prius opinionem expressit tenet de eis, qui vulgo Regatores vocantur, qui privatos impediunt, ne merces emanent ab ipsis, qui eas a portant, sed ab ipsis eas anticipatè emunt, itaut alii postea compellantur carius emere de manibus ipsorum; quod enim hos teneri ad restitutionem, quia damnium inferunt Republicae, & merces, quae ab externis convehuntur in copia, & tolerabili pretio distribuuntur, faciunt cariores, nulla in ipsis melioratione facta, emunt enim, ut immediatè revendant, ac in eodem loco, unde nec referant, neque meliorant, ideoque tales monopolias aut non esse excusabiles. De aliis vero mercatoribus, qui merces emunt vilii pretio tunc currente, non ut immediatè revendant, & in eodem loco, sed ut referant, & meliorant, aut de loco ad locum transferant, secundam opinionem sequi videtur, quod summo pretio postea vendere possint, manendo intra latitudinem justitiae pretii, & ratione meliorationis, & ratione periculi, cui se exponunt in mercium reservatione ad longum tempus. Et hoc etiam ratio ipsa suadet videtur, nulla enim est iniustitia secundum ipsam naturam, si quis proprias merces retineat, ut vinum, & triticum, & eas in tempus futurum servet, in quo sperat pretium augendum, etiam si ex eo, quod ipse vendere nollet pretium augeatur praesenti tempore, quod voluerit illarum, & consequenter ipsi habet utendi illis, prout voluerit, tum quia merces reservando exponit se periculo futuri lucri. Unde experimur eiusmodi negotiationem in Republica publicè fieri, nec prohiberi legibus, nisi in frumento, quod in aliquibus regnis prohibetur emi ad vendendum.

Immo, ut advertit Caspensis l. c. aliquando poterit esse utile bono publico, ut quis emat merces omnes alicuius, si ille v.g. vendere non velit, nisi omnes simul, vel nolit diu in alio loco derineri; in hoc enim casu utile erit bono etiam publico omnes illas merces emi ab aliquo, ut postea iusto pretio vendat illas civibus illius populi, etiam si carius vendat, quam emerit. Si autem ex tali modo congenerentur merces aliquod damnium Communitati sequeretur, possit Princeps, & teneretur cogere, ut vendat, & pretium taxare. Denique ad vitandum in tali negotiatione omne peccatum, tam contra iustitiam, quam contra charitatem, duae illae regulae observare debent a Scoto assignatae l. c. lit. S. Prima est, quod talis negotiatio congenerenti merces sit utilis Republicae; itaut nullum damnium communitati afferat. Altera est, quod talis mercator iuxta diligentiam suam, & prudentiam, & sollicitudinem, & periculum accipiat in venditione pretium correspondens, ita enim fiet, ut sic procedendo, nedum contra justitiam non peccet, sed neque etiam contra charitatem.

38 Denique est difficultas, an licitum sit Principi privilegium concedere, ut non nisi certi mercatores in suo regno certas merces vendant, aut negotiationem exercent. Negant Cajet. Medina, Sotus, Sylvestre, & alii, quorum fundamentum est, quia hujusmodi prohibitio aliis nocet, qui vendere possent, nocet etiam emptoribus, qui leviori, pretio multiplicatis venditoribus easdem emerent merces. Communis tamen, & certa sententia est, ex iusta causa, propter bonum commune tale privilegium concedi posse, ut saepe conceditur Auctoribus & impressoribus librorum, & obligatis ad providendam de carnis

Maffrii Theolog. Marat.

ne, piscibus; vino; oleo, & aliis similibus civitatem, ubi tamen DD. communiter advertunt, quod quando Princeps, vel Magistratus talia concedit privilegia in mercibus Reipublice necessariis, tenetur simul pretium taxare & sic providere ne subditi nimis graventur in mercibus emendis, iusta verò causa censetur talia privilegia concedenda, si v.g. ab eis quae beneficii non inveniretur, qui aliquid mercium genus in ea copia providere vellet, quae Reipublica necessaria est, ne se periculo exponat magnos amittendi sumptus sine lucro, & ideo aliquando in populo, & civitate necessaria desissent ad usus humanos; propter has enim, & similes circumstantias possunt iustè à Principe hujusmodi privilegia concedi, nam mercatores his suffulti privilegiis obligantur ad providendum omni tempore populum; & Reipublicam. Si vero privilegium sine iusta causa concedatur, iniquum erit, & vendere volentibus injuria fiet, qui injustè impediuntur, & emptoribus, qui merces illas leviori emerent pretio, quare utrique in tali casu restitute tenentur, & quidem primo loco ad restitutionem tenentur illi, qui privilegium impetrant, quia sunt principales cause damni; secundo verò loco, & in subditis, qui illud concedunt. Neque ratio in oppositum adducta urget, ut enim haec privilegia licita, ac iusta censentur, non debet privatorum damnium, in quorum praedictum sunt, prevalere Princeps, ac Reipublice bono, ad quod conservandum, & augendum illa privilegia ordinantur.

39 Quoad alteram verò quaestionis partem de aliis negotiationibus illicitis, certum est, & apud omnes indubitatum, negotiationem lucrativam, de qua in praesenti est sermo, & quae verè, & proprie dicitur negotiatio, non esse inrelicta malam, sed indifferentem, ut bene, vel male exerceatur. Pluribus autem modis vitari potest, ut DD. communiter observant. Primo ratione modi quo exerceatur à multis interpositis fraudibus, doli, mendaciis, Juramentis, & aliis similibus, quae possunt dici facere negotiationem illicitam per accidens; quia haec vitia non sunt emptio, & venditio ex natura ipsarum, sed ex negotia vendentium, & venditori ex natura negotiationem comitantur, ideo graviter reprehendi solet à Patribus tamquam illicita, non ratione talis contractus in se, sed ratione comitantis, ut plurimum. Secundo ratione finis, ut quando emptio, & venditio sunt propter solum lucrum praesens, & ex inordinato affectu ad illud. Tertio ratione materiae, ut si res non vendibilis vendatur, ut sunt res sacrae, quarum venditio est simonia, vel quae pertinent ad actum inidelicitatis ipsi infidelibus, ut vendere Idola, vel si res ex se sit vendibilis aliqua tamen iusta lege prohibetur, ut extra regnum frumentum vendatur. Quarto ratione temporis, ut si negotiatio fiat in die festo iuxta cap. 1. de feriis, quod praesertim intelligendum est quando est causa transgrediendi praecipuum de festo servando, ut multum tempus in ea consumatur, ubi tamen viget consuetudo negotiandi in festis, ut in nudinis fieri solet, nullum est peccatum, quia tunc non transgreditur praecipuum de observatione festorum, cum lege sit premissum in nudinis diebus festis negotiari, ut omnes communiter docent. Quarto ratione loci, ut si fiat in loco sacro, id enim prohibetur C. de loc. de Immunitate Ecclesiastica in 6. quia donum Dei deest sanctitudo, ideoque Christus Dominus ementes, & vendentes egerit de templo Matth. 21. Hoc tamen intelligendum est, si res vendenda in templum adducantur, nam negotiari in Ecclesia solo verbo, vel scripto, dummodo sine scandalo, & tumultu id fiat, non est peccatum saltem mortale; similiter si aliquid parvi valoris ibi venderetur, ut si ibi candela venderentur in honorem Dei. Sexto tandem ratione personae, prohibetur enim negotiatio Clericis praesertim in ordinibus sacris constitutis c. 2. Ne Clerici, vel Monachi, quod quidem intelligendum est de venditione, & emptioe purè negotiatiua, non autem oeconomica. Ita Faber noster cum aliis loc. cit.

QUESTIO SECUNDA.

De Mutuo, & Usura.

40 Scotus c. 15. cit. quaest. 2. ar. sub lit. N. postquam in superioribus tractavit de contractu permutacionis, emptiois, & venditionis, tractat deinde conclusionem quarta de mutuo, seu mutui datione, de quo proinde nos quoque juxta eundem Doctoris ordinem agemus in praesenti quaestione, cui etiam tractatus de Usura necessario connectitur, tum quia tota mutui justitia, vel injustitia in eo consistit, quod nihil, vel aliquid de usura interveniat, tum quia ejus notitia ad omnes contractus est omnino necessaria.